

Lekcja 1: Czasy wtórne , Czas Niedokonany Czynny Oznajmujący, Rozszerzanie czasowników złożonych , Nieodkonany czas słowa εἰμί , Warunki sprzeczne ze stanem faktycznym

Czasy wtórne

Pamiętaj, że czasy pierwotne to Teraźniejszy, Przyszły i Przeszły Dokonany. Czasy wtórne jest związane z czasem przeszłym.

Czasy wtórne są następujące:

- Niedokonany
- Aorist
- Zaprzeszły

Czas niedokonany, chociaż odnosi się do czasu przeszłego, ma ten sam *rodzaj* działania, co czas teraźniejszy. Jest **liniowy** (zwany także *trwającym, ciągłym, lub progresywnym*; może być reprezentowany graficznie przez linię; W tym przypadku mówca pojmuje czynność jako dziejącą się)

Dlatego często tłumaczymy niedokonane czasowniki za pomocą *pomocniczego czasownika* w celu przekazania linearnej koncepcji:

słyszałem (cały czas) , a nie *usłyszałem* ;

wysyłałi (cały czas), zamiast *wysłali*;

szliśmy (cały czas) raczej, niż *poszliśmy*.

Końcówki czasów wtórnych czynnych

Kiedy wprowadziliśmy końcówki czasu teraźniejszego czynnego oznajmującego przedstawiliśmy je sposób następujący:

	I. poj.	I. mnoga
1 os.	-ω	-ομεν
2 os.	-εις	-ετε
3 os.	-ει	-ουσι (ν)

W rzeczywistości są to końcówki połączone ze zmienną samogłoską, która służy do łączenia rdzenia i końcówki pierwotnego czasu głównego. Ponieważ jednak końcówki osobowe pierwotnego czasu uległy różnym zmianom, są one w większości nierozpoznawalne. Również w dwóch przypadkach zmienne samogłoski zostały wydłużone. Dlatego też, w przypadku czasów pierwotnych, najlepiej było po prostu poznać zmienione zakończenia.

Ale gdy zaczniemy uczyć się czasów wtórnych, możemy ułatwić sobie życie, ucząc się samych końcówek osobowych, ponieważ będą one używane dla wszystkich trzech czasów wtórnych z niewielkimi zmianami. **Naucz się tych zakończeń!**

I. poj. I. mnoga

1 os. -ν -μεν

2 os. -ς -τε

3 os. - -ν

Zmienna samogłoska

Zakończenia te będą połączone z rdzeniem czasownika za pomocą zmiennej samogłoski, nazwanej tak, ponieważ jest będą to różne samogłoski. Będzie to O przed μ lub ν , oraz ε w pozostałych przypadkach.

Rozszerzenie

Czasy wtórne charakteryzują się zmianą na początku rdzenia. To się nazywa **rozszerzeniem**. W przypadku czasowników rozpoczynających się od spółgłoski, rozszerzenie jest po prostu dodaniem ε do początku rdzenia. W przypadku czasowników rozpoczynających się od samogłoski, rozszerzenie jest przedłużeniem początkowej samogłoski. Pierwsze samogłoski wydłuża się w następujący sposób:

α staje się η

ε staje się η

ι się nie zmienia

ο staje się ω

υ się nie zmienia

Te zmiany są mają miejsce nawet wtedy, gdy rdzeń zaczyna się od dyftongu. Ale w przypadku dyftongów α ι , ε ι i ο ι jest dodatkowa zmiana: ι spada poniżej wydłużonej samogłoski, aby stać się *indeksem dolnym jota* . Rezultat jest następujący:

αι staje się η

ει staje się η

οι staje się ω

Rozszerzenie występuje tylko w trybie oznajmującym. I tylko w trybie oznajmującym **czas** absolutny czynności wywodzi się z czasu. Można powiązać rozszerzenie z czasem przeszłym.

Czas Niedokonany Czynny Oznajmujący

Czas Niedokonany tworzony przy użyciu cząstki 1-szej odmiany

Koniugacja trybu oznajmującego λύω jest podana w poniższej tabeli

	SYSTEM CZASU TERAŹNIEJSZEGO 1-sza. główna część	SYSTEM CZASU PRZYSZŁEGO	SYSTEM CZASU AORIST CZYNNEGO	SYSTEM C DOKONANEGO
--	--	----------------------------	---------------------------------	------------------------

	λύω				2-ga. główna część λύσω		3-cia. główna część ἔλυσα		4-ta. główna część λέλυκα		
	teraźniejszy (pierwotny)		niedokonany (wtórny)		przyszły (pierwotny)		aorist (wtórny)		dokonany (pierwotny)		
	<u>czynny</u>	<u>deponens medialny</u>	<u>czynny</u>	<u>deponens medialny</u>	<u>czynny</u>	<u>deponens medialny</u>	<u>czynny</u>	<u>deponens medialny</u>	<u>czynny</u>		
L. poj.	1	λύω	λύομαι	ἔλυον	ἐλύομην	λύσω	λύσομαι	ἔλυσα	ἐλύσαμεν	λέλυκα	ἐλέλυκα
	2	λύεις	λύῃ	ἔλυες	ἐλύου	λύσεις	λύσῃ	ἔλυσας	ἐλύσω	λέλυκας	ἐλέλυκας
	3	λύει	λύεται	ἔλυε (v)	ἐλύετο	λύσει	λύσεται	ἔλυσε (v)	ἐλύσατο	λέλυκε (v)	ἐλέλυκε (v)
L. mnoga	1	λύομεν	λύόμεθα	ἐλύομεν	ἐλύομεθα	λύσομεν	λύσόμεθα	ἐλύσαμεν	ἐλύσαμεθα	λέλυκαμεν	ἐλέλυκαμεν
	2	λύετε	λύεσθε	ἐλύετε	ἐλύεσθε	λύσετε	λύσεσθε	ἐλύσατε	ἐλύσασθε	λέλυκατε	ἐλέλυκατε
	3	λύουσι (v)	λύονται	ἔλυον	ἐλύοντο	λύσουσι (v)	λύσονται	ἔλυσαν	ἐλύσαντο	λέλυκασι (v)	ἐλέλυκασι (v)

Zwróć uwagę na sześć form λύω wymienionych u góry tabeli. Oto sześć "głównych części". Są to formy, na bazie których powstają różne kombinacje czasu / strony / trybu. Spójrz na poniższą uproszczoną tabelę i zauważ, że czas teraźniejszy i czas niedokonany są uformowane przy użyciu tej samej zasady, co 1-sza główna część:

główna część	λύω	λύσω	ἔλυσα	λέλυκα	λέλυμαι	ἐλύθην
czas / tryb powstałe kombinacje	teraźniejszy niedokonany	przyszły czynny / deponens medialny	aorist czynny / deponens medialny	dokonany czynny zaprzeczły czynny	dokonany środkowy / deponens medialny zaprzeczły / bierny	aorist bierny przyszły bierny

Czas niedokonany jest tworzony z rozszerzonym rdzeniem i wtórnymi zakończeniami

Chociaż czas niedokonany wykorzystuje tę samą zasadę co teraźniejszy, wygląda inaczej z dwóch powodów:

(1) używa końcówek czasu wtórnego

(2) rdzeń jest *rozszerzany*, to jest zmiana jest dokonywana na początku rdzenia składającego się z wydłużonej początkowej samogłoski lub przedrostka *epsilon*.

rozszerzenie + rdzeń+ zmienna samogłoska + końcówka czasu wtórnego (czynnego)

dodaj drugie (czynne) zakończenie czasu ...

λυ ν   λυ μεν

λυ ς   λυ τε

λυ   λυ ν

... wstaw zmienną samogłoskę, O przed μ lub ν , w każdym innym przypadku ε

λυ ο ν   λυ ο μεν

λυ ε ς   λυ ε τε

λυ ε   λυ ο ν

Na koniec dodaj rozszerzenie...

ἔ λυον   ἔ λύομεν

ἔ λυες   ἔ λύετε

ἔ λυε   ἔ λυον

Przyjrzyjmy się skoniugowanym formom, identyfikując każdą część.

<u>rozszerzenie</u> +	<u>rdzeń</u> +	<u>zmienna</u> <u>samogłoska</u> +	<u>końcówka czasu wtórnego</u> <u>(czynnego)</u>
ε	λυ	ο	ν
ε	λυ	ε	ς
ε	λυ	ε	
ε	λυ	ο	μεν
ε	λυ	ε	τε
ε	λυ	ο	ν

Trzecia osoba liczby pojedynczej może mieć ruchome ν . Jest to zatem koniugacja **niedoskonałego aktywnego wskazania** λύω

	<u>I. poj.</u>	<u>I. mnoga</u>
1 os.	ἔλυον <i>przegrywałem</i>	ἐλύομεν <i>przegrywaliśmy</i>
2 os.	ἔλυες <i>przegrywałeś</i>	ἐλύετε <i>przegrywaliście</i>
3 os.	ἔλυε (ν) <i>przegrywał, przegrywała, przegrywało</i>	ἔλυον <i>przegrywali</i>

Rozszerzanie czasowników złożonych

Pamiętaj, że przyimki mogą być łączone z czasownikami, by tworzyć [czasowniki złożone](#). Kiedy takie związki są rozszerzane, jak w Czasie Niedokonanym Oznamującym, rozszerzenie następuje zwykle na początku rdzenia pierwotnego czasownika, a nie na początku złożonego słowa. Zwróć też uwagę, że akcent nie jest poprzedzony rozszerzeniem czasownika złożonego.

Rozważmy trzy złożone czasowniki wprowadzone na stronie 72, rozdział 9.1.3 twojego podręcznika (strona 49 edycji 1986), συνάγω, ἐκβάλλω i ἀπολύω ...

Pierwszy z nich, [συνάγω](#) (sprowadzić) jest związkiem [σύν](#) (z) i [ἄγω](#) (prowadzić). Czas Niedokonany Czynny Oznamujący tego czasownika będzie miała rozszerzenie, ale rozszerzenie pojawi się na początku rdzenia, ἄγ-, a nie na początku przyimka σύν. Ponieważ rdzeń zaczyna się od samogłoski, augmentacja (rozszerzenie) polega na wydłużeniu tej samogłoski i pamiętamy, że dla celów augmentacji α wydłuża się do η. W ten sposób dochodzimy do formy Czasu Niedokonanego Czynnego Oznamującego. 1-szej osoby I. poj. dla tego czasownika, συνῆγον (sprowadzam)

przyimek +	<u>rozszerzony rdzeń</u>	<u>zmienna</u>	<u>zakończenie czasu</u>
	<u>trzon +</u>	<u>samogłoska +</u>	<u>wtórnego (czynnego)</u>
συν	ηγ	ο	ν

W przypadku [ἐκβάλλω](#) (wyrzucać), rdzeń czasownika βαλλ- jest rozszerzany przez dodanie ε. Przyimek ἐκ staje się ἐξ przed samogłoską i odpowiednio forma Czasu Niedokonanego Czynnego Oznamującego. 1-szej osoby I. poj. dla tego czasownika jest ἐξέβαλλον (wyrzucam).

przyimek +	<u>rozszerzony rdzeń</u>	<u>zmienna</u>	<u>zakończenie czasu</u>
	<u>trzon +</u>	<u>samogłoska +</u>	<u>wtórnego (czynnego)</u>
ἐξ	εβαλλ	ο	ν

W przypadku [ἀπολύω](#) (oddalić), czasownik λυ- jest rozszerzany przez dodanie ε. Przyimek ἀπό traci swoją końcową samogłoskę, i odpowiednio, forma Czasu Niedokonanego Czynnego Oznamującego. 1-szej osoby I. poj. dla tego czasownika jest ἀπέλυον (oddalam).

przyimek +	<u>rozszerzony rdzeń</u>	<u>zmienna</u>	<u>zakończenie czasu</u>
-------------------	---------------------------------	-----------------------	---------------------------------

<u>trzon +</u>	<u>samogłoska + wtórnego (czynnego)</u>
ἀπ ελν	ο ν

Czas niedokonany słowa εἰμί (jestem)

Czas niedokonany czasownika *być* nie podlega koniugacji jak opisano powyżej. Zauważysz podobieństwa, ale będziesz musiał po prostu nauczyć się ich na pamięć.

	<u>I. poj.</u>		<u>I. mnoga</u>	
1 os.	ἦμην	byłem	ἦμεν	byliśmy
2 os.	ἦς	byłeś	ἦτε	byliście
3 os.	ἦν	byłeś, byłaś, było	ἦσαν	byli

Warunki sprzeczne z ze stanem faktycznym

Nauczyłeś się już używać εἰ (*jeśli*) w zdaniach warunkowych. Zdania warunkowe, które omówiliśmy do tej pory, są bardzo prostymi typami. Nazywane są **warunkowymi zdaniami typu I**. Obejmują cząstkę εἰ używaną z czasownikiem w trybie oznajmującym.

Teraz wprowadzamy **zдания warunkowe typu II**. Typowa konstrukcja to

εἰ ... [czasownik wtórnego czasu oznajmującego] ..., ... ἄν ... [czasownik wtórnego czasu oznajmującego] ...

Ta konstrukcja jest używana, gdy mówca oznacza, że to, co on zakłada, jest sprzeczne z faktem. Na przykład...

Gdyby ziemia była płaska, to statki spadałyby z krawędzi.

Gdybym dostawał dolara za każdym razem, gdy uczeń zapomniałby o znaku akcentu, to byłbym bogaty.

εἰ - kiedy, gdy

ἄν – kolwiek, by

εἰάν – gdyby, kiedykolwiek

W zdaniach " *jeśli ... to ...* ", część zdania, część przed *jeśli* jest nazywana, **protazą**, a część zdania znajdująca się po słowie *to* nazwana jest **apodezą**. Zauważ, że w dwóch powyższych przykładach, protaza jest rozumiana jako nieprawda, lub jako sprzeczna ze stanem faktycznym. Ziemia nie jest płaska. Nie dostaję dolara, za każdym razem, gdy uczeń zapomni o znaku akcentu.

Zauważ też, że w języku polskim, protaza takich zdań używa formy czasownika, która funkcjonuje jako czasownik z czasu przeszłego:

- Gdyby ziemia **była** płaska;
- Gdybym **dostawał** dolara ...

Jednak nie wskazujemy czasu przeszłego w tych zdaniach. Mówimy o teraźniejszości.

- *Gdyby ziemia była teraz płaska ...*
- *Gdybym w tej chwili dostawał dolara ... byłbym (teraz) bogaty .*

Zauważ również, że apodeza w takich zdaniach często używa słowa **by / gdyby**. W rzeczywistości konstrukcja, której używamy w takich polskich zdaniach, jest trybem przypuszczającym, a tryb przypuszczający często używa słów **by / gdyby** a także form czasownika, który w innych kontekstach byłoby uważany za czas przeszły.

W języku greckim zdanie warunkowe typu II jest sposobem na osiągnięcie tego samego bez użycia trybu przypuszczającego. Ale jest podobne do polskiej konstrukcji, ponieważ używany jest czasownik, który w innych kontekstach może być uznany za czas przeszły.

Tak więc cząstka ἄν bardzo często znajduje się w apodezie. Sama ἄν nie ma angielskiego odpowiednika, ale jeśli znajdziesz grecki w języku greckim, prawdopodobnie będziesz potrzebować go w swoim angielskim tłumaczeniu. W poniższym przykładzie ἄν pojawia się po czasowniku wtórnym w apodezie:

εἰ ... [wskaźnik czasu dodatkowego. czasownik] ..., [wskaźnik czasu dodatkowego. czasownik] ἄν

...

εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσεί, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί [Jan. 5:46](#)
bo gdybyście wierzyli Mojżeszowi, wierzylibyście i mi

Czasowniki niedokonane są używane zarówno w protazie jak i apodezie., ἐπιστεύετε w obu miejscach. Ale myśl nie jest taka, że ci, do których się zwrócili, byli uwierzyli Jezusowi w przeszłości, gdyby wierzyli Mojżeszowi w przeszłości. Czasowniki niedokonane tutaj nie są używane do wskazywania czasu przeszłego, ale wskazują, że ci, których dotyczyła wypowiedź, nie wierzą Mojżeszowi, że hipoteza jest sprzeczna ze stanem faktycznym..

Podsumowanie

- Zdania warunkowe typu II używają czasów wtórnych w trybie oznajmującym, zwykle zarówno w protazie, jak i w apodezie, ale niekoniecznie wskazują na czas przeszły.
- Kiedy w takich zdaniach używa się czasu niedokonanego, chodzi zazwyczaj o czas teraźniejszy.
- Zdania warunkowe typu II często mają ἄν w apodezie.
- Mówca wyraża, że protaza jest sprzeczna ze stanem faktycznym.
- W tłumaczeniu na język polski użyje się trybu przypuszczającego, oraz formę przeszłą czasownika w protazie.